

Strategieën om politiek en privé met elkaar te verzoenen: Vlaamse lokale mandaathouders

*Petra Meier*¹, Dimitri Mortelmans¹ & Laura Emery²*

Samenvatting

Dit artikel bestudeert hoe lokale politici werk en gezin combineren met hun politiek mandaat. Een lokaal politiek mandaat is vaak geen voltijdse functie en vergt derhalve de combinatie met een andere professionele activiteit. In combinatie met een gezin betekent dit dat lokale politici drie levenssferen combineren. Dit artikel is gebaseerd op 259 semi-gestructureerde diepte-interviews met Vlaamse lokale mandaathouders, afgenomen in 2013. De data wijzen op een dominantie van de politieke sfeer, die bovendien meer moeilijk te combineren is met een gezin dan met een andere professionele activiteit. Lokale politici ontwikkelen een aantal strategieën om de verschillende sferen te combineren, zoals het terugschroeven van hun andere professionele activiteit en het inperken van gezinsverplichtingen. Ze grenzen echter ook de verschillende sferen van elkaar af zodat de politiek niet te veel indringt in hun gezinsleven en reserveren tijd voor dit laatste. Ten slotte tekent zich ook een genderpatroon in de data af. Vrouwelijke lokale politici vinden het moeilijker om hun gezinsverplichtingen terug te schroeven dan hun mannelijke collega's, gezien laatstgenoemde de organisatie van en zorg voor het gezin gemakkelijker kunnen uitbesteden aan hun partner.

Kernwoorden

combinatie arbeid gezin, lokale politiek, gender, België

Inleiding

Tijdens de lokale verkiezingen van oktober 2018 zal de sociaaldemocraat Rudy Coddens in Gent een gooi doen naar het burgemeesterschap. Partijgenoot Daniël Termont, sinds 2007 burgervader van de tweede grootste stad in Vlaanderen, houdt er dan mee

* petra.meier@uantwerpen.be

1 Universiteit Antwerpen

2 Vrije Universiteit Brussel

op. Initieel waren alle ogen gericht op Freya Van den Bossche. Afkomstig uit een politieke familie, met ervaring als Vlaams en federaal minister, en zetelend in het Vlaams Parlement, is zij gepokt en gemazeld in de Belgische politiek. Een deel van de uitleg van Van den Bossche waarom zij tijdens de lokale verkiezingen van 2018 de lokale sp.a-lijst van Gent niet zou trekken, luidde als volgt: “Mijn stad verdient iemand die dag en nacht en zeven dagen op zeven beschikbaar is voor de stad en ook leeft en louter beschikbaar is voor de stad. Zelf heb ik een gezin met drie kinderen - mijn jongste zoon is zes - en die totale en onvoorwaardelijke beschikbaarheid kan ik op dit moment van mijn leven niet garanderen.”³ Ze verwees hierbij naar de inzet van de huidige burgemeester.

Het is een gekend feit dat wat doorgaans de ‘combinatie werk en gezin’ genoemd wordt, zwaar is. Vooral beroepsactieve ouders met nog niet volwassen kinderen jongleren met hun tijd. Ze zien zich soms zelfs genoodzaakt om op het ene of andere front - meestal het professionele - tijdelijk wat gas terug te nemen omdat zorgtaken niet kunnen wachten. Een kind kan niet aan de schoolpoort blijven staan. Die moeilijke combinatie van werk en gezin geldt natuurlijk ook voor politici, en zeer zeker lokale politici. De reden hiervoor is dat mandaten in de lokale politiek in het merendeel van de gevallen geen beroepsmandaten zijn, ook al vergen zij veel tijd en inzet. Lokale politici oefenen naast dat mandaat ook een beroepsactiviteit uit om een inkomen te genereren, tenzij ze hun lokaal mandaat combineren met een politiek mandaat op hoger niveau. Als daar nog zorgtaken bijkomen, worden zij geconfronteerd met een driedubbele belasting van werk, gezin, en politiek.

Bij het bestuderen van de dynamieken van de lokale politiek wordt er echter weinig tot geen aandacht geschonken aan de privékant van het publieke mandaat. Onderzoek naar politici bestudeert vooral aspecten van hun politiek werk. Dit artikel verlegt de aandacht naar wat er zich in het dagelijkse leven afspeelt. We beschikken doorgaans weliswaar over cijfers die de socio-demografische achtergrond van politici blootleggen (met betrekking tot de Belgische lokale politiek zie bv. Ackaert, Reynaert & Van Aelst, 2007; Buelens, Rihoux & Deschouwer, 2008; Deschouwer, Verthé & Rihoux 2013), maar er is weinig gekend over hun leven buiten de politiek, voor een stuk uit respect voor hun privéleven. Echter, het professionele en privéleven van politici legt beslag op de tijd die zij tot beschikking hebben voor hun politieke werk en ambities. Hun politiek mandaat noopt hen echter ook om afwegingen te maken op het beroepsactieve- en het privéfront. In een samenleving waar het al een hele uitdaging is om werk en gezin te combineren, is het een relevante vraag hoe politici er in slagen om hun politiek mandaat hiermee te combineren. In dit artikel gaan we dieper in op deze specifieke constellatie en hoe lokale politici daarmee omgaan. We beantwoorden daarbij de volgende vraag: Welke strategieën ontplooiën lokale politici om hun politiek mandaat, werk en privéleven met elkaar te combineren? Naast het feit dat politici op zich een relevante groep zijn om te bestuderen, zijn zij uiteraard ook een voorbeeld van een

3 <http://deredactie.be/cm/vrtnieuws/politiek/1.2540802>, geconsulteerd op 14/07/2016.

breder groep mensen die in haar leven meer dan werk en gezin met elkaar combineert. Te denken valt aan mensen die op heel hoog niveau een sport uitoefenen, daar echter financieel niet van leven. Een ander voorbeeld zijn mensen die een eigen zaak starten en hun oude professionele activiteit nog niet gestaakt hebben of zij die naast job en gezin een studie aanvatten. Hoewel het niet de doelstelling van dit artikel is, kunnen de bevindingen omtrent lokale politici wellicht ook naar deze groepen doorgetrokken worden.

Ten slotte willen we onderzoeken of dit vraagstuk gender-gerelateerd is. Is het toeval dat Freya Van den Bossche, een vrouw, deze uitleg gaf? Vrouwen nemen een veel groter deel van de huishoudelijke taken op zich (Glorieux, Minnen, van Tienoven, Deyaert, & Mészáros, 2015). Ze werken daarom meer deeltijds dan mannen en hebben minder vrije tijd (Glorieux et al., 2015; Kay, 1998). De aanwezigheid van vrouwen in de politiek stond de laatste decennia hoog op de academische agenda (Childs & Lovenduski, 2013). Hoewel er vooruitgang werd geboekt, onder meer door quotawetten zoals die ook in België gelden, blijven vrouwen ondervertegenwoordigd op alle politieke niveaus (Krook & O'Brien, 2012; Paxton, Kunovich & Hughes, 2007; Pini & McDonald, 2011). Dit is ook het geval voor de Vlaamse lokale politiek. Ondanks de pariteit op de kieslijsten door de verplichte quota vormen vrouwen slechts een derde van de verkozenen. Na de verkiezingen van 2012 maakten vrouwen 36% uit van de verkozen gemeenteraadsleden. Het aandeel vrouwen neemt nog af wanneer men naar de uitvoerende mandaten kijkt. De vrouwelijke schepenen maken 32,3% van het totaal uit en voor burgemeesters gaat het om 12,8% (Celis, Erzeel & Meier, 2013). Verklaringen voor deze ondervertegenwoordiging van vrouwen in de politiek worden aan de vraag- en de aanbodzijde van het politieke proces gezocht (Norris & Lovenduski, 1995). Factoren op het niveau van de vraagzijde zijn het kiesstelsel en de wijze waarop het ongelijkheid in de hand werkt, evenals de mate waarin partijen op zoek gaan naar vrouwelijke kandidaten, en de stemkeuzes van kiezers (Tremblay, 2012). De aanbodzijde zoomt in op de mate waarin vrouwen eventueel minder en anders dan mannen de stap naar de politiek zetten. Een van de gangbare verklaringen hier is dat vrouwen doorgaans minder middelen hebben zoals geld maar ook tijd. De heersende opvattingen over de rol van de vrouw in het gezin weerhouden vrouwen van het opnemen van een politieke functie (Paxton et al., 2007; Silberman, 2015). Onderzoek heeft bijvoorbeeld uitgewezen dat moeders duidelijk ondervertegenwoordigd zijn in het Britse Lagerhuis (Campbell & Childs 2014) en dat vrouwen (mannen werden niet bevraagd) in de Noorse politiek de combinatie politiek en gezin moeilijk vinden (Seierstad & Kirton 2015). Onderzoek naar genderverhoudingen in de Amerikaanse, Britse en Canadese lokale politiek wees uit dat vooral vrouwen hun stap naar de politiek uitstellen tot kinderen iets ouder zijn (Briggs, 2000; Carroll & Sanbonmatsu, 2010). Johansson (2006) plaatste die vraag in een meer systemisch perspectief en onderzocht de invloed van het type welvaartssysteem op de aantallen mannelijke en vrouwelijke burgemeesters, analoog aan de wijze waarop het type welvaartsstaat inspeelt op de arbeidsmarktparticipatie van vrouwen en hun deelname aan het publieke leven. Ze kwam tot de bevinding dat het aandeel vrouwelijke burgemeesters inderdaad het hoogst is in de liberale en Scandinavische

welvaartsstaten, die bekend staan voor meer gendergelijkheid en waar de deelname van vrouwen aan het publieke leven minder afhankelijk is van de gezinssituatie. In dit artikel gaan we na welke verschillen er bestaan tussen mannelijke en vrouwelijke politici in hun strategieën om een politiek mandaat, werk en gezin te combineren. Het gaat in dit geval om vrouwen die reeds een aantal drempels op het niveau van de vraag- en aanbodzijde overwonnen hebben. Ze bekleden immers een politiek mandaat en combineren dit met werk en gezin. De vraag is of in die groep lokale politici nog steeds verschillen te bespeuren zijn tussen mannen en vrouwen.

Het artikel is opgebouwd als volgt. In de volgende sectie bespreken we de literatuur over de combinatie van werk en gezin en vertalen die naar de lokale politiek. Vervolgens beschrijven we de methode en de data die aan de basis van dit artikel liggen. In de daaropvolgende sectie bespreken we de bevindingen. We ronden af met een algemene reflectie en conclusie.

Het combineren van levenssferen

Werk en gezin worden in de literatuur omschreven als levenssferen. Volgens Clark (2000) kunnen levenssferen zoals werk, gezin of politiek gezien worden als aparte werelden, met verschillende regels, denkpatronen en gedrag. De tijd die lokale politici besteden aan de politiek kunnen we niet beschrijven als werktijd, maar ook niet als ontspanningstijd. Het leunt eerder aan tegen wat in de literatuur omschreven wordt als “serieuze vrije tijd” (Haworth & Lewis, 2005). Stebbins (2004) beschrijft dit soort vrije tijd als een uitgebreid engagement in boeiende activiteiten die inzet vragen. Hoewel het individu zich hier ook vrijwillig mee bezighoudt, vraagt het een grotere inzet dan vrije tijd die besteed wordt aan eerder ontspannende activiteiten. Volgens Stebbins krijgt het individu ook een ander soort voldoening uit de serieuze vrijetijdsbesteding.

De cultuur binnen een bepaalde levenssfeer bepaalt het gepaste gedrag binnen deze sfeer (Clark, 2000). De culturen van de verschillende sferen kunnen van elkaar verschillen. Dit kan een uitdaging zijn wanneer verschillende sferen worden gecombineerd en eventueel geïntegreerd. Nippert-Eng (1996) beschrijft deze relatie als een continuüm van integratie naar segmentatie. Bij volledige integratie overlappen de sferen en is er geen verschil tussen de intellectuele en emotionele beleving, terwijl dit bij volledige segmentatie totaal verschillend is. Bij het integreren van sferen met een verschillende cultuur kunnen er inter-rolconflicten ontstaan. Deze conflicten komen voor wanneer de rolverwachtingen binnen de ene sfeer niet compatibel zijn met de rolverwachtingen uit een andere sfeer (Burke, 1988). Rolverwachtingen worden gecreëerd in het socialiseringsproces, waarbij de maatschappij het individu aangeeft wat gepast gedrag is bij het opnemen van een sociale rol binnen een bepaalde levenssfeer.

Er kunnen drie soorten inter-rolconflicten worden onderscheiden (Greenhaus & Beutell, 1985). De eerste soort is het *tijd-gerelateerde conflict*, dat voorkomt wanneer de tijd die geïnvesteerd wordt aan de ene sociale rol het moeilijk maakt om voldoende te investeren in een andere sociale rol. *Stress-gerelateerd conflict* is een tweede soort

inter-rolconflict en ontstaat wanneer stress, gerelateerd aan een bepaalde levenssfeer, binnendringt in een andere levenssfeer en hindert in het opnemen van de sociale rol binnen deze sfeer. De derde soort is het *gedrag-gerelateerd conflict*. Het doet zich voor wanneer het specifieke gedrag van een bepaalde sociale rol voortgezet wordt bij het opnemen van een andere sociale rol en dit binnen deze levenssfeer als ongepast gedrag wordt gepercipieerd. Van deze drie inter-rolconflicten komt het tijdgerelateerde conflict het meest voor (Hammer & Thompson, 2003).

Om inter-rolconflicten te vermijden dient men de grenzen van de verschillende levenssferen te beheren en bewaken (Clark, 2000). Volgens deze theorie over de grenzen tussen vooral werk en gezin is het individu een grensoversteker die dagelijks in verschillende sferen vertoeft en zich elke keer aan de verschillende doelen, interpersoonlijke stijlen en verwachtingspatronen moet aanpassen. De theorie is gebaseerd op het concept “levensruimte” (Lewin, 1936). De levensruimte is een psychologische omgeving waarbinnen de verschillende levenssferen van een individu een plaats hebben. De samenstelling van deze ruimte kan per individu verschillen. Volgens Lewin kunnen sferen in contact staan met elkaar of ze kunnen geïsoleerd zijn (Rychlak, 1981).

De grenzen van de levenssferen kunnen fysiek, temporeel of psychologisch zijn en variëren in termen van doorlaatbaarheid en flexibiliteit. De *doorlaatbaarheid* geeft aan in welke mate elementen van andere sferen kunnen binnendringen in een bepaalde sfeer (Beach, 1989; Hall & Richter, 1988; Piotrkowski, 1978). De *flexibiliteit* kijkt naar de mogelijkheid tot uitbreiden of inperken van de levenssfeer, afhankelijk van de vereisten die het individu wordt opgelegd door de verschillende sferen.

Wanneer grenzen zeer doorlaatbaar en flexibel zijn, kunnen levenssferen overlappen en ontstaat er een “grensgebied”. In dit geval spreekt Clark (2000) van zwakke grenzen. Wanneer de cultuur binnen de overlappende sferen erg verschilt, kan er inter-rolconflict ontstaan omwille van de tegenstrijdige impulsen die het individu dient te verwerken. Bij gelijkaardige sferen kan overlapping leiden tot een gebalanceerde integratie waarbij het combineren van sferen eerder voor verrijking van de situatie zorgt.

Grenzen die geen overlap toelaten worden beschreven als sterke grenzen (Clark, 2000). Grenzen zijn sterker in de richting van de sfeer die het meeste macht heeft. Dit lijkt op het eerste zicht functioneel, maar de sfeer die het meeste druk uitoefent is niet altijd de sfeer waarmee het individu zich het meest identificeert. Wanneer het individu zich het meest identificeert met een zwakke sfeer, is het risico op inter-rolconflict hoog. In de andere gevallen leiden sterke grenzen tot minder inter-rolconflicten.

Voortbouwend op de literatuur kunnen we ervan uitgaan dat politici met een lokaal mandaat die geen beroeps politici zijn, verschillende levenssferen met elkaar combineren. Ze combineren sowieso al een politiek mandaat met ander werk. Ook al kunnen die elkaar aanvullen of op zijn minst niet in de weg staan, de grenzen ertussen met andere woorden doorlaatbaar of flexibel zijn, het betreft twee levenssferen. Als lokale politici daarnaast nog een gezin hebben, combineren zij drie levenssferen. De vraag die wij in dit artikel beantwoorden is welke strategieën lokale politici ontwikkelen om hun politiek mandaat, werk en privéleven met elkaar te combineren.

Methode en data

Tot op heden is er nog geen specifiek onderzoek gedaan naar de manier waarop lokale politici hun mandaat combineren met hun werk en gezin (zie inleiding). Gezien de explorerende aard van dit onderzoek en de diepgang die we hoopten te vinden deden we een beroep op een kwalitatieve aanpak. De dataverzameling vond plaats in 2013 binnen het kader van het vak Kwalitatieve Onderzoeksmethoden aan de Faculteit Sociale Wetenschappen van de Universiteit Antwerpen. Na de lessen over kwalitatieve onderzoeksmethoden, ondernam elke student(e) een diepte-interview met een lokale politicus of politica. De vragen werden door de auteurs opgesteld en handelden over de beleving van het uitvoeren van een politiek mandaat en de combinatie met werk en gezin. Omdat de interviews uitgevoerd werden door studenten, werd een semigestructureerde vragenlijst gebruikt. Hierin werden de grote thema's van het onderzoek aangeboden in vraagvorm waarbij ook suggesties tot diepte-vragen werden gedaan. Op die manier werd de theoretische achtergrond van de studie maximaal in de vragenlijst verwerkt en werd gezorgd dat deze ook uitgebreid aan bod kwam tijdens de interviews zelf, zonder dat de studenten expert dienden te zijn in het onderzoeksthema. Naast de semigestructureerde interviews verzamelden de studenten achtergrondkenmerken van de respondent(e) die ze op een drop-offvragenlijst konden invullen. De studenten transcribeerden het interview volgens de verbatim-methode. Verder werden de transcripties ingebracht in Nvivo. De transcripties werden door de auteurs geanalyseerd. Bij de analyses werd in eerste instantie gecodeerd op de grote thema's uit het onderzoek. Vervolgens werd de codering in een tweede ronde verfijnd om aldus de verschillende copingstrategieën gedetailleerd in kaart te krijgen en uit te werken. De resultaten werden voortdurend teruggekoppeld naar de data waarbij aandacht besteed werd aan afwijkende verhalen. Deze afwijkende verhalen werden extra tegen het licht gehouden met als doel de zich ontwikkelende theorie dieper uit te werken (Mortelmans, 2013).

In totaal werden 311 interviews afgenomen.⁴ Zowel raadsleden, als schepenen en burgemeesters namen deel aan het onderzoek. Tabel 1 geeft de verhouding van deze verschillende functies weer. Verder kunnen we in de tabel zien dat de meerderheid van de respondenten een baan heeft naast hun politieke functie. De respondenten die gepensioneerd, student(e), werkzoekende of voltijds politicus/politica zijn hebben we uit de analyse gelaten. Zo blijven nog 259 interviews over. De respondenten werden door de studenten zelf gekozen. De verdeling over de verschillende partijen is ook terug te vinden in tabel 1. Van de respondenten heeft 75% een of meer kinderen. Aan de leeftijd van het jongste kind kunnen we zien dat de leeftijdsverschillen tussen de respondenten redelijk groot zijn (leeftijd werd niet als achtergrondkenmerk be-

4 Het totaal aantal interviews lag iets hoger gezien een aantal studenten ingeschreven in de faculteit uit Nederland afkomstig zijn en een lokale mandataris in Nederland geïnterviewd hebben. Gezien hun kleine aantal en om redenen van vergelijkbaarheid, werden die respondenten eruit gefilterd.

vraagd). Het aantal respondenten met jonge kinderen, tieners en volwassen kinderen ligt niet ver uit elkaar. We kunnen dus spreken van een gebalanceerde groep respondenten op basis van leeftijd. Zowel het aantal kinderen als hun leeftijd zal wellicht een verschil maken in het type zorg en de inzet die zij vergen van de respondenten. Kleine en jongere kinderen vergen meer primaire zorg en fysieke aanwezigheid dan oudere kinderen. Die laatste vragen andere vormen van aandacht. In alle gevallen is er echter een gezinsverband van leden die een zekere mate van tijd, aandacht en energie vergen. Ten slotte namen er meer mannen dan vrouwen deel aan het onderzoek. Een vrouwenparticipatie van een derde reflecteert echter vrij accuraat het gemiddelde aantal vrouwen in de lokale politiek in Vlaanderen (Celis, Erzeel & Meier, 2013).

In de inleiding stelden we dat we in dit artikel willen nagaan welke verschillen er bestaan tussen mannelijke en vrouwelijke politici in hun combinatie van een politiek mandaat, werk en gezin. Gezien de kwalitatieve aard van de aanpak en data beperken we ons tot een beschrijving van dergelijke verschillen. We beseffen dat deze bevindingen met enige omzichtigheid gelezen moeten worden. We kunnen immers niet nagaan hoeveel van de gevonden verschillen verklaard zouden kunnen worden door andere achtergrondvariabelen dan geslacht, zoals bijvoorbeeld type lokaal politiek mandaat of politieke partij. Desondanks lijkt het ons interessant deze bevindingen te rapporteren, gezien zij mee de basis kunnen vormen voor verder onderzoek en/of beleid.

Tabel 1. Sociaal-demografische kenmerken van de respondenten volgens geslacht.

	Mannen	Vrouwen	Totaal
Politieke functie			
Raadslid	48,8%	57,4%	161
Schepen	35,5%	38,9%	114
Burgemeester	15,8%	3,7%	36
Beroepsstatus			
Werkend	83,7%	82,4%	259
niet werkend	6,9%	10,2%	25
Gepensioneerd	7,4%	4,6%	20
Student	2,0%	2,8%	7
Partijen			
Liberaal (Open VLD)	8,9%	3,7%	22
Sociaal-Democraat (Sp.a)	9,4%	13,0%	33
Christen-Democraat (CD&V)	28,6%	26,9%	87
Vlaams Nationalist (N-VA)	22,2%	26,9%	74
Communist (PvdA)	3,0%	1,9%	8
Groen (Groen)	10,8%	17,6%	41
Extreem Rechts (Vlaams Belang)	3,0%	0,9%	7
Lokale lijsten	14,3%	9,3%	39

	Mannen	Vrouwen	Totaal
Aantal kinderen			
0	24,0%	28,0%	79
1	9,8%	4,7%	25
2	38,7%	32,7%	114
3+	27,5%	34,6%	93
Leeftijd jongste kind			
0-10 jaar	34,0%	34,2%	79
11-20 jaar	32,0%	29,1%	72
21+ jaar	34,0%	36,7%	81
Totaal	203	108	311

De combinatie van werk, gezin⁵ en politiek bij lokale Vlaamse politici

De politieke sfeer

Het opnemen van een lokaal mandaat blijkt een groot engagement te zijn. Zowel burgemeesters als gemeenteraadsleden en schepenen worden verwacht om, naast de maandelijks gemeenteraad, per maand verschillende commissies, overlegcommissies en evenementen bij te wonen. Deze vergaderingen vergen veel voorbereiding en dienen achteraf ook opgevolgd te worden. De respondenten geven aan dat voorbereiding zeer belangrijk is en veel tijd vraagt. De vergaderingen gaan meestal door na de werkuren en nemen heel de avond in beslag. Zo zijn sommige raadsleden tot 4 avonden per week in de weer voor de politiek. Dit geeft de veeleisendheid van de politieke sfeer weer. Het grootste deel van de vrije tijd van de individuen wordt besteed aan de politieke sfeer. De respondenten geven aan dat men zeer gedreven moet zijn om een dergelijke tijdsinvestering te willen en kunnen maken. In combinatie met een gezin met jonge kinderen blijkt deze uitdaging het grootst.

“Maar ik geef toe, zeker ook, maar dat is ook het geval voor veel jonge ouders, zeker ook in combinatie met 2 kinderen, mijn eigen tijd die bestaat niet, er bestaat geen me-time. Dat komt omdat ik heel veel me-time haal uit wat ik doe in de politiek, dat is omdat ik iets doe dat ik heel graag doe.” (V, 2 kinderen, jongste kind 3 jaar, Groen, raadslid)

Verder kunnen lokale politici omschreven worden als publieke figuren. Het is belangrijk om zich op sociale gelegenheden in de gemeente te tonen en een netwerk op te bou-

5 In dit artikel gebruiken we de term ‘gezin’ voor partner en kinderen, familie voor (andere) aanverwanten zoals ouders, broers en zussen. Zoals uit de interviewfragmenten zal blijken, hanteren de respondenten dat onderscheid in terminologie niet steeds strikt. Uit de fragmenten blijkt echter over wie zij spreken. In het merendeel van de gevallen betreft het hun gezin.

wen. De bekendheid van de lokale politici is voordelig wanneer het op hun mogelijke herverkiezing aankomt, maar het brengt ook met zich mee dat deze mensen gedeeltematig publiek goed worden. Alle verenigingen binnen de gemeente hebben graag de aandacht van een aanwezige politicus of politica. Bovendien willen de lokale politici ook betrokken en aanspreekbaar zijn. De respondenten geven aan dat er een sterke druk gepaard gaat met de verwachtingen die ze van zichzelf hebben en die de gemeenschap van hen heeft. Ze stellen ook dat zelfs als ze veel tijd investeren in het bezoeken van sociale evenementen, het praktisch gezien onmogelijk is om bij alle evenementen te zijn. Dit brengt vaak het gevoel met zich mee dat men nooit echt klaar is met politiek. Er kan altijd nog meer genetwerkt worden of nog meer dossierkennis opgebouwd worden. Velen geven aan dat een leerproces nodig is om met deze druk te kunnen omgaan. Hoe dan ook, veel van hun persoonlijke tijd wordt geïnvesteerd in hun publieke functie.

“Het is niet gemakkelijk. Mensen bekijken je als een publiek goed. Er wordt niet altijd rekening gehouden met je persoonlijke leven.” (V, 2 kinderen, jongste kind 13 jaar, Sociaal-democraat, schepen)

“Eigenlijk heb ik niet echt een privéleven. Ik heb van mijn politieke functie zowat mijn tweede beroep gemaakt. Ik zou het niet beschrijven als parttime of een hobby. Het is een voltijds engagement.” (V, 2 kinderen, jongste kind 6 jaar, Vlaams Nationalist, schepen)

De heersende cultuur binnen de politieke sfeer vraagt volgens de respondenten een grote inzet, maar ze halen ook veel voldoening uit hun politieke activiteiten. Ze krijgen de kans om hun visie toe te passen op zaken die, gezien de lokale context, voor hen persoonlijk zeer relevant zijn. Ze krijgen de kans om hun kennis en vaardigheden te ontwikkelen en breiden hun sociaal kapitaal aanzienlijk uit. Ze hebben een gevoel van verantwoordelijkheid tegenover de burgers die voor hen gekozen hebben. Het lokale mandaat geeft hen een actieve status in het uitzetten van de toekomst van hun gemeenschap.

“Politiek is een verslaving. Als het je gebeten heeft, laat het je niet meer los. Het is heel boeiend voor mij, zeker als het over een onderwerp gaat dat me goed ligt.” (M, 2 kinderen, jongste kind 16 jaar, Vlaams Nationalist, schepen)

“Aan de ene kant is het heel leuk om te doen dus het is heel leuk om daarmee bezig te zijn. Dus dat geeft dan ook energie. Aan de andere kant is het dodelijk vermoeiend. Want je bent dag en nacht aan het rennen op een gegeven moment. En als het een tijdje duurt ja goed je hebt soms wel het gevoel dat je jouw gezin in de steek laat. En dat is niet altijd fijn en makkelijk.” (M, 2 kinderen, jongste kind 2 jaar, Sociaaldemocraat, raadslid)

Wanneer we de cultuur van de politieke sfeer vergelijken met de gezinssfeer en werksfeer kunnen we zien dat er verschillen zijn in de eisen die de sfeer stelt, de noden van het individu die voldaan worden, de drukke en rustige tijdsperiodes en het gepaste gedragspatroon. De gezinssfeer is verbonden met zorg voor andere leden van het gezin en vervult ook de affectieve noden van het individu. Mensen gedragen zich informeel en

ontspannen in de gezinssfeer. Dit staat in contrast met de werksfeer en de politieke sfeer. Daar is eerder sprake van formele relaties, cognitieve inspanningen en doelgerichte handelingen. Qua cultuur komen deze sferen sterk overeen, wat het makkelijker maakt om ze te integreren. De gezinssfeer is moeilijker te combineren met de andere sferen.

De grenzen van de levenssferen

De laatste decennia zijn er verschillende beleidsinitiatieven uitgewerkt om de werksfeer flexibeler te maken, zoals glijdende uren, flexibele werkschema's, deeltijds-werk, thuiswerk enz. Hierdoor zijn de fysieke, temporele en psychologische grenzen van de werksfeer in het algemeen minder rigide en kunnen we ze omschrijven als flexibel en doorlaatbaar. Het is noodzakelijk om in het achterhoofd te houden dat niet iedereen toegang heeft tot de flexibiliseringsmaatregelen die de laatste jaren opgeld hebben gemaakt. Wanneer we echter kijken naar de groep van lokale politici, kunnen we stellen dat ze hun mandaat in de meeste gevallen combineren met een baan die kan uitgevoerd worden met toegang tot flexibiliteitsmaatregelen. In de andere gevallen beoefenen de politici vaak vrije beroepen uit. We kunnen in dit onderzoek de werksfeer beschrijven als een sfeer met zwakke grenzen.

“Ik krijg veel vrijheid op mijn werk. Ik kan heel vlot een dagje thuiswerken. Bijvoorbeeld, dinsdag ben ik thuis om 7u beginnen werken. Rond 9u ben ik de voorbereidende stukken voor de gemeente beginnen lezen en heb ik wat mailtjes verstuurd en daarna heb ik terug mijn werk opgenomen. Ik kan mijn dag plannen zoals ik het wil, zolang als het werk gedaan is.” (M, 1 kind van 15 jaar, Christendemocraat, schepen).

De grenzen van de politieke sfeer zijn niet zo flexibel. Bij het engageren voor een lokaal mandaat kan men zich verwachten aan verschillende avondvergaderingen in de week en sociale verplichtingen in het weekend. Gezien een hele groep mensen moet samenkomen voor deze gelegenheden, gebeuren ze vaak op vaste data en blokkeren ze zo bepaalde tijdsperiodes. In de meeste gevallen wordt bij het vastleggen van deze momenten geen rekening gehouden met eventuele gezinsverplichtingen. Elementen van de gezinssfeer blijken bovendien moeilijk te integreren in de politieke sfeer. Wanneer politici, bijvoorbeeld, hun partner en kinderen meenemen naar een politiek evenement, zorgt dit vaak voor onenigheid omdat ze weinig aandacht aan hun gezinsleden kunnen besteden. Deze gelegenheden dienen immers om te netwerken en contact te leggen met de mensen van de gemeenschap. Dit strookt niet met de verwachtingen van de gezinsleden tijdens een uitstap. De culturen van beide sferen zijn hierbij moeilijk te verenigen.

“Ik neem de kinderen weleens mee naar een evenement. Dat vinden ze weleens leuk en dan hebben ze soms ineens gegeten als het een spaghettidag is ofzo. Het gebeurt ook wel dat ze het saai vinden of dat het niet echt geschikt is voor kinderen. Ze vinden het ook lastig als ik te veel sta te praten met andere mensen.” (V, 2 kinderen, jongste kind 9 jaar, Sociaal-democraat, raadslid).

De grenzen van de gezinssfeer zijn eerder zwak. Veel van de taken binnen deze sfeer kunnen uitbesteed of uitgesteld worden. Er bestaan ook geen vaste uren om aan het gezin te besteden. Deze sfeer is redelijk flexibel, zeker in de situatie waarbij de partner een groot deel van de taken kan overnemen. Deze sfeer is ook redelijk doorlaatbaar. De respondenten geven aan dat het derhalve een hele uitdaging is om de grenzen van hun privéleven te bewaken en te voorkomen dat ze in hun vrije tijd vooral met politiek bezig zijn.

“Mijn familieleven wordt vaak onderbroken voor de politiek. De mensen komen ook gewoon soms naar mijn huis om te praten over een probleem in hun buurt. Ik kan dan toch moeilijk niet naar hen luisteren? Vaak gebeurt het dat ik dan afspreek dat we samen eens gaan kijken, maar dat kan meestal alleen 's avonds omdat die mensen ook werken overdag. Soms is het goed te combineren, dan ga ik even langs als mijn vrouw bij de kapper zit, maar dat is zeker niet altijd het geval.” (M, 2 kinderen, jongste kind 31 jaar, Liberaal, burgemeester).

Het binnendringen van de sterke politieke sfeer in de zwakke gezinssfeer zorgt voor stress bij het individu. De politici identificeren zich immers meestal ook sterk met de gezinssfeer en hechten veel belang aan de verantwoordelijkheden die ze hebben binnen deze sfeer. Ze voelen aan dat ze vaak tekortschieten in de gezinssfeer. De respondenten geven aan dat ze heel vaak de “afwezige” zijn bij familiegelegenheden of dagelijkse activiteiten van het gezin.

“Uiteindelijk is het moeilijk voor het familieleven. Je bent er vaak niet, hoewel je er wel zou willen zijn. Vorige week, bijvoorbeeld, was mijn schoonvader jarig en ben ik hem 5 minuutjes gaan feliciteren voor ik naar een bijeenkomst moest. De rest van de familie heeft het uitgebreider kunnen vieren. Ik mis die momenten soms wel.” (M, 2 kinderen, jongste kind 12 jaar, Christendemocraat, schepen).

Copingstrategieën

Bij het analyseren van de data vonden we bij de respondenten vijf strategieën terug die ze gebruiken om de drie sferen met elkaar te combineren: een duidelijke communicatie naar alle sferen toe; het bepalen van prioriteiten; het blokkeren van gezinstijd; het inperken van en segmenteren tussen sferen. Twee observaties zijn daarbij alvast interessant. Ten eerste redeneerden de respondenten door de band genomen vertrekkend van de politieke sfeer en welke copingstrategieën ze inzetten om de druk te beheren die de politieke sfeer met zich meebrengt.⁶ Gezien de politieke sfeer als een sterke sfeer ervaren wordt hoeft dit niet te verbazen. Het kleurt wel de perceptie van de respondenten en derhalve ook hun antwoorden. Ten tweede is het interessant vast te stellen

6 In tabel 2 (p. 446) geven we een kwantitatief overzicht van die strategieën, uitgesplitst naar enkele achtergrondkenmerken. Vermits de steekproef niet representatief is, is deze tabel enkel indicatief voor de spreiding van de strategieën in deze steekproef. Deze tabel is dan ook enkel ter informatie en zal niet verder in de analyse van dit artikel betrokken worden.

dat mannen en vrouwen doorgaans dezelfde strategieën hanteren. Er is slechts een verschil, meer bepaald met betrekking tot de vierde copingstrategie, met betrekking tot het inperken van de sferen. We gaan daar in de bespreking van die strategie meer op in.

(1) **Communicatie** is een eerste, zeer belangrijke, strategie in het vermijden van conflicten tussen de verschillende levenssferen. Deze strategie is al belangrijk voor het opnemen van een lokaal politiek mandaat. Het is een proactieve strategie, die ingezet moet worden in alle levenssferen om conflict te vermijden. In de werksfeer is het, bijvoorbeeld, belangrijk om leidinggevenden en collega's op de hoogte te stellen van het overwegen van een politiek mandaat. Op die manier kunnen de gevolgen besproken worden, zoals bv. deeltijds gaan werken indien men verkozen wordt, en is er meer kans dat mensen begripvol en flexibel zullen reageren.

In de gezinssfeer is communicatie ook van groot belang. Het op voorhand inschatten en bespreken van de impact van een lokaal mandaat op het gezinsleven en het onderhouden van het huishouden leidt tot een meer doordachte keuze bij het kandidaatstellen. Verder zorgt het betrekken van gezinsleden bij deze beslissing voor meer begrip en steun wanneer men effectief verkozen wordt. De respondenten geven aan dat steun van het gezin en in het bijzonder de partner essentieel is om de combinatie van werk, gezin en politiek haalbaar te maken. Ook wanneer men verkozen is, blijft communicatie essentieel. Het is belangrijk dat gezinsleden realistische verwachtingen hebben over hoeveel tijd en wanneer de politicus of politica tijd met hen kan doorbrengen. Het scheppen van duidelijkheid en een duidelijke grens voor alle betrokkenen schept een sfeer van rust en neemt veel van de druk op het individu weg.

“Het is heel belangrijk om te overleggen met je partner. Nog voor ik me kandidaat stelde, heb ik een goed gesprek met mijn vrouw gehad. Ze was eerst ongerust over wat het zou betekenen voor ons gezin, maar toen ze meer zicht had op wat voor taken ik zou krijgen begreep ze wel dat het echt iets voor mij was en steunde ze mij volledig. Haar steun is heel belangrijk voor mij, anders was het gewoon niet mogelijk. Op zondag zitten we meestal samen om te bespreken hoe we de week gaan regelen.” (M, 3 kinderen, jongste kind 2 jaar, Vlaams Nationalist, schepen)

Communicatie is ook belangrijk wanneer er een drukke periode aanbreekt, bijvoorbeeld bij verkiezingen. Op dat moment kunnen afspraken terug onderhandeld worden met gezinsleden en moet de tijdspuzzel opnieuw samen gelegd worden. Op deze manier is er minder onzekerheid over de naderende drukke periode en is communicatie eerder een langetermijnstrategie. Volgens de respondenten is het ook belangrijk om open te staan voor signalen van anderen. Vaak zullen gezinsleden aangeven wanneer het hen te veel wordt. Het is aangewezen volgens de respondenten om hier dan ook over te communiceren, waarbij dit eerder een ad-hocstrategie is. Wanneer men aan de gezinsleden kan uitleggen aan wat men tijd besteedt als men niet thuis is, brengen ze vaak meer begrip op dan wanneer ze niet op de hoogte zijn.

“Je moet goed nadenken over hoeveel tijd je wil investeren en dit ook bespreken met je partner en familie. Als je dat niet doet ben je na een tijdje zeker gefrustreerd met de situatie. Je

kan hier zo in opgaan, dat je het niet merkt als het je helemaal opslokt. Je moet dus voor jezelf duidelijk maken hoeveel energie je er wil insteken en luisteren naar je familie als ze aangeven dat het genoeg geweest is.” (M, 4 kinderen, jongste kind 12 jaar, Christendemocraat, raadslid)

(2) Een tweede strategie die we konden onderscheiden in de analyse is het **erkennen van prioriteiten**. De respondenten geven aan dat dit een strategie is die men moet leren. Er is tijd nodig om te herkennen welke momenten en activiteiten belangrijker zijn dan andere. Door de veeleisendheid van de politieke sfeer en het risico dat de gezinssfeer verdrongen wordt, geven de respondenten aan dat het noodzakelijk is om zelf een grens te trekken tussen de sferen. Binnen de politieke sfeer kan dit zich uiten in het onderscheiden van belangrijke en minder belangrijke evenementen. Wanneer er gestemd moet worden in de gemeenteraad, bijvoorbeeld, of wanneer er een belangrijk dossier moet onderhandeld worden krijgt de politieke sfeer voorrang. Bij minder belangrijke politieke gebeurtenissen is het volgens de politici al eens aangewezen om voorrang te geven aan tijd voor het gezin.

“In het begin, toen ik net gestart was met mijn mandaat, voelde ik mij vaak schuldig als ik ergens niet aanwezig kon zijn voor de politiek. Nu is dat al veel minder. Ik durf nu al eens... wel durven is misschien een raar woord, maar nu blijf ik al wel meer bij de kinderen, ga ik al eens mee naar de voetbal kijken in plaats van weg te zijn voor mijn politieke functie. Dat doe ik nu wel al bewust een paar jaren. De tijd vliegt hé. Het is misschien een cliché, maar ze zijn maar één keer jong en dat wil ik niet missen.” (M, 4 kinderen, jongste kind 12 jaar, Christendemocraat, raadslid)

Voor de politici zijn er ook in de gezinssfeer momenten die absolute voorrang krijgen over de ander sferen. Het gaat dan vooral over noodgevallen of uitzonderlijke gebeurtenissen. Dit zijn dan bijvoorbeeld het ziek vallen van de partner of de diploma-uitreiking van de kinderen. De politici geven echter aan dat het niet gemakkelijk is om voorrang te geven aan het gezin en de familie. Ze geven veel voorbeelden aan waarbij ze beide sferen proberen combineren (vb. een uur naar de receptie van de partij gaan om daarna, iets later dan de rest van de familie, bij een familiefeest aan de sluiten). Dit blijkt voor de betrokkenen niet altijd de beste oplossing. De partijgenoten zijn namelijk niet tevreden dat men maar een uur aanwezig kan zijn en de familie is niet tevreden omdat men later aansluit. Dit resulteert niet altijd in onenigheid, maar als de politici dit systematisch zo proberen te combineren kan dit er wel toe leiden. De lokale politici staan zo meerdere malen per week voor de beslissing welke sfeer ze voorrang geven. Ze geven aan dat die beslissing soms evident is, maar in een situatie waar beide verplichtingen belangrijk zijn, zorgt dit voor stress.

“Er zijn situaties waarbij familie duidelijk eerst komt. Als mijn vrouw ziek is, of de kinderen bijvoorbeeld... vorig jaar ben ik mijn vader verloren... dan is familie ook heel belangrijk en dat begrijpen de collega's op de gemeente dan wel. [...] Er zijn ook soms dilemma's en dan gaat politiek vaak voor.” (M, 1 kind van 19 jaar, sociaaldemocraat, schepen)

“Ja dat zijn keuzes maken. Soms kies je dan inderdaad voor die familiale aangelegenheden en soms moet je echt wel kiezen voor die politiek. Maar ja ok, dat is niet altijd even gemak-

kelijk. Euhm dat is een beetje geven en nemen in dat geval echt in die conflicten en zien dat alles zo een beetje rond komt en zien dat er niets overhelt naar de ene of andere kant.” (M, 2 kinderen, jongste kind 17 jaar, Vlaams Nationalist, raadslid)

(3) In dezelfde lijn als de vorige, houdt de derde strategie in dat de politici **bewust gezinstijd blokkeren**. Ze leggen op voorhand momenten vast voor het gezin. Dit dient dan als tegengewicht voor al de tijd die ze in politiek en werk investeren. Zo plannen ze in hun agenda om eens uit eten te gaan, naar de film te gaan of op weekend te gaan. Vaak wordt dit een structureel gegeven en plannen ze elke week een vaste avond of elk jaar een vaste vakantie met het gezin en eventueel de familie. Deze georganiseerde gezinsmomenten leggen veel gewicht in de balans bij het zoeken naar een evenwicht tussen de verschillende sferen. De momenten zijn onaanraakbaar. De respondenten verwijzen er dikwijls naar als “heilige momenten”. Een veel gegeven voorbeeld van een dergelijk moment is etenstijd. Veel mensen geven aan dat dit nog een van de enige momenten is wanneer het gezin volledig samen is en er met z’n allen kan gepraat worden.

“De vrijdagavond is heilig voor mij, dan wordt er lekker gekookt en dan is iedereen hier. De kinderen komen allemaal naar huis, die brengen al eens iemand mee...dan wordt er lang getafeld en kan iedereen wat vertellen. Als de kinderen dan van tafel zijn, blijven mijn vrouw en ik nog even zitten. Dat zijn goeie momenten...dan kan ik alles wat laten gaan. Na een drukke week is dat waar ik naar uitkijk.” (M, 4 kinderen, jongste kind 24 jaar, lokale lijst, schepen)

Bij deze strategie komt het erop aan om goed te plannen en de beschikbare tijd bewust te beheren. De tijd die gependeed wordt aan andere sferen wordt gelimiteerd en tijd voor het gezin krijgt vaker voorrang. De politieke sfeer neemt veel van de momenten in beslag die traditioneel voor de gezinssfeer gehouden worden, zoals avonden en weekends. Het is daarom belangrijk om op voorhand tijdsblokken te blokkeren voor gezinsmomenten. Wanneer de tijdsverdeling organisch zou groeien, zou de sterke politieke sfeer overheersen en zou de gezinssfeer het onderspit delven. Het is bovendien belangrijk dat de momenten die geblokkeerd worden voor de gezinssfeer alleen en niet in een grensgebied liggen waarbij elementen van andere sferen kunnen doordringen. Door het inplannen van kwaliteitsvolle momenten met het gezin worden de grenzen van de gezinssfeer sterker. We kunnen dit zien als een proactieve strategie om conflicten tussen sferen tegen te gaan. Door de rolverwachtingen van de gezinssfeer tijdens deze momenten in te lossen, kan men zich op andere momenten volledig toeleggen op de verwachtingen van andere sferen.

“Je moet natuurlijk tijd maken voor familie. Mijn politiek mandaat weegt erg op het familieleven, maar als ik mijn taken goed kan plannen, kan ik de schade wel beperken. Ik zou nooit op woensdag aan een moeilijk of uitgebreid dossier beginnen, want op woensdagnamiddag ben ik graag bij de kinderen. Ik werk zelfs liever iets later op dinsdagavond, zodat ik zeker vrij ben op woensdag.” (V, 3 kinderen, jongste kind 10 jaar, Groen, schepen)

(4) De vierde strategie bestaat uit het **inperken van sferen** en speelt dus in op de flexibiliteit van de grenzen van de sferen. De politieke sfeer heeft de minst flexibele grenzen. Wanneer men deze sfeer wil inperken moet dit hoofdzakelijk gebeuren door de grenzen van de andere sferen sterker te maken, zodat de politieke sfeer ze niet kan overlappen. Dit kan, zoals beschreven in de strategie hierboven, door prioriteit te geven aan de andere sferen en geen elementen van de politiek binnen te laten. De werksfeer is flexibeler dan de politieke sfeer. Men kan deze sfeer beperken door, bijvoorbeeld, deeltijds te beginnen werken. De respondenten geven aan dat ze vaak minder beginnen werken wanneer ze verkozen worden, dit geldt vooral voor de schepenen en de burgemeesters. Dit kan gezien worden als een langetermijnstrategie. Op deze manier wordt er structureel tijd vrijgemaakt om aan politiek te besteden en verlaagt men de verwachtingen van de werksfeer.

“Ik heb vrij snel beslist om deeltijds te gaan werken nadat ik ben verkozen. Ik had die tijd echt nodig voor mijn politieke activiteiten. Het is nu zelfs nog druk, want mijn politieke functie vraagt meer dan de helft van mijn beschikbare tijd. Volledig stoppen met werken kan niet, daarvoor zijn de vergoedingen niet hoog genoeg en je bent ook niet zeker...je bent niet zeker dat je opnieuw verkozen zal worden.” (V, 2 kinderen, jongste kind 5 jaar, Vlaams Nationalist, schepenen)

Tot de gezinssfeer behoren zowel vrijetijdsactiviteiten samen met het gezin als zorgtaken voor gezins- of familieleden en het onderhouden van het huishouden. Wanneer men deze sfeer wil inperken doen de respondenten dit meestal door het uitbesteden van huishoudelijke taken. Ze geven aan dat de organisatie van deze taken aangepast wordt na het opnemen van een politiek mandaat. Bij deze strategie merken we, in tegenstelling tot de voorgaande, een duidelijk verschil op tussen mannen en vrouwen. De uitvoering van deze strategie wordt sterk beïnvloed door traditionele genderverwachtingen.

De meeste mannelijke politici geven aan dat hun partner het grootste deel tot alle huishoudelijke taken op zich neemt en zij de handen vrij hebben. Deze partners, hoofdzakelijk vrouwen, werken deeltijds om meer tijd te hebben voor het huishouden. Indien de partner wel voltijds werkt of om andere redenen de huishoudelijke taken niet opneemt, wordt zij wel verondersteld deze taken te managen.

Vrouwelijke politici daarentegen blijven in het grootste deel van de gevallen de manager van het huishouden en ondervinden meer druk om de verwachtingen van de gezinssfeer in te lossen. Vaak besteden ze het grootste deel van de huishoudelijke taken en zorg voor de kinderen uit aan een informeel netwerk van familie en vrienden en aan het formele netwerk van kinderopvang en huishoudhulp met dienstencheques. Het onderhouden en organiseren van dit informeel en formeel netwerk valt vaak onder hun hoede. De data geven weer dat de taakverdeling binnen gezinnen met vrouwelijke politici progressiever is en leidt tot een meer gendergelijke verdeling van de taken. Zij krijgen meer hulp van hun partner dan mannelijke politici hun partners bieden. Maar vrouwelijke politici blijven wel de manager van het huishouden. Op deze manier zijn zij nooit echt vrijgesteld van de huishoudelijke verantwoordelijkheden, in contrast met hun mannelijke collega's.

“Mijn ouders zijn nog heel goed. Zij halen vaak de kinderen op van school en brengen ze naar huis. Daar heb ik echt veel aan. We hebben ook een poetsvrouw en iemand die komt strijken. Ik vind het niet erg om dat aan anderen over te laten. [...] Ik blijf wel diegene die alles organiseert.” (V, 3 kinderen, jongste kind 6 jaar, Vlaams Nationalist, raadslid)

“De politiek is niet echt familievriendelijk. Zeker in het geval van vrouwen, voor hen is het nog moeilijker volgens mij. Vrouwen worden meer verwacht...ik bedoel, het is erg om te zeggen, maar ik doe eigenlijk niks in het huishouden.” (M, 2 kinderen, jongste kind 6 jaar, Sociaaldemocraat, schepen)

“Het is gemakkelijker voor mannen. Vrouwen met jonge kinderen vinden moeilijk de tijd om ook nog eens aan politiek te doen. Vorig jaar moesten we echt zoeken naar vrouwelijke kandidaten voor op de lijst. We zijn toen nog langs geweest bij een jonge vrouw. Ze had drie kinderen en twijfelde heel erg. We probeerden haar wat te overhalen, maar ik ben eigenlijk blij dat ze nee heeft gezegd. Het zou echt te veel zijn geweest.” (M, 2 kinderen, jongste kind 23 jaar, Christendemocraat, burgemeester)

(5) De laatste strategie die we in de data konden onderscheiden is het **streven naar segmentatie** tussen de verschillende sferen. Deze strategie wil de doorlaatbaarheid van de grenzen beperken. Gezien grensgebieden ruimte kunnen creëren voor conflicten tussen de rolverwachtingen van verschillende sferen, worden ze door de politici vaak vermeden. De burgemeesters en schepenen geven aan dat ze gebruik maken van hun bureau op de gemeente en daar alle politieke werk proberen te verrichten. Ze geven aan de fysieke grens van deze bureauruimte te gebruiken om de politieke sfeer van de andere sferen te scheiden. De meeste respondenten geven ook aan dat ze in hun vrijetijd, met familie of collega's op het werk zeer weinig praten over politiek. Ze geven aan deze momenten “politiekvrij” te willen houden, omdat ze al zoveel tijd aan politieke thema's besteden. Ze proberen hierbij een psychologische grens op te zetten tussen de sferen. De politici met jonge kinderen proberen de politieke sfeer en de gezinssfeer gescheiden te houden om hun kinderen af te schermen van de negatieve reacties die ze soms krijgen op bepaalde beslissingen of voorstellen die ze steunen. Deze politici geven ook aan dat ze bepaalde temporele grenzen hebben. Ze stoppen bijvoorbeeld met werken om samen met de kinderen te kunnen eten en gaan als de kinderen slapen terug aan het werk of nemen deel aan politieke activiteiten. Volledige segmentatie is niet mogelijk volgens de respondenten, maar ze proberen bewust om te gaan met het stellen van grenzen. We kunnen dit beschrijven als een proactieve strategie.

“Het gebeurt niet vaak dat mijn vrouw meegaat naar politieke evenementen. Dat geldt ook voor de jongens. Het is een bewuste keuze. Ik probeer politiek en privé zoveel mogelijk gescheiden te houden. Thuis praat ik ook niet over politiek. [...] Als ik thuis kom, laat ik de politiek liever achter me, dan wil ik liever met mijn kinderen bezig zijn en met alledaagse familiedingen.” (M, 4 kinderen, jongste kind 12 jaar, Christendemocraat, raadslid)

“Ik doe al het papierwerk op de gemeente. Mijn e-mails lees ik ook alleen daar. Daar kijk ik thuis niet naar. Als ik ze lees wil ik ze meteen beantwoorden, dus dat doe ik beter niet

thuis. Op de gemeente heb ik ook alle dossiers.” (M, 1 kind van 19 jaar, Sociaaldemocraat, schepen)

“Je moet die knop omdraaien. Elke keer als je ergens mee stopt en iets nieuw begint, moet je het vorige volledig loslaten. Je moet die knop omdraaien.” (M, 3 kinderen, jongste kind 19 jaar, Vlaams Nationalist, burgemeester)

Hoewel de politici aangeven dat een bepaalde graad van segmentatie tussen de sferen aangewezen is, stellen ze ook dat dit geen gemakkelijke opdracht is. Dit geldt vooral voor het voorkomen van het indringen van politieke elementen in de andere sferen. Het gebeurt dat ze op het werk of thuis telefoon krijgen over een politiek onderwerp, dat e-mails in verband met de politieke functie op reis worden gelezen en dat men 's avonds toch het eten mist omwille van politieke gebeurtenissen. Ze ervaren ook stress gerelateerde conflicten. Moeilijke politieke beslissingen spelen vaak nog in het hoofd op het werk of thuis. Dit beïnvloedt de productiviteit op het werk en de betrokkenheid bij gezins- en/of familiemomenten.

“Er heerst een algemeen beeld in België, waar er gekeken wordt naar politici als zakkenvullers, nietsnutten, achter de rug zaakjes regelen... er is een soort permanente negatieve stroom. Of de mensen zijn slecht geïnformeerd ofwel is er toch wel iets aan de hand met onze maatschappij. Het is de eerste keer in mijn professioneel leven dat ik zoveel kritiek over mij heb gekregen. Dus ook mentaal is het niet altijd even gemakkelijk om daar mee om te gaan.” (V, 2 kinderen, jongste kind 19 jaar, Groen, raadslid)

“Wanneer ik een bouwvergunning moet weigeren, bijvoorbeeld. Er staat veel op het spel voor die mensen. Dat durf ik al weleens mee naar huis nemen. Het zit in uw hoofd, ook als je 's avonds aan tafel zit te eten. Het is soms moeilijk om die omschakeling te maken. Je bent dus niet alleen vaak fysiek afwezig, soms ben je er mentaal ook niet bij.” (M, 3 kinderen, jongste kind 3 jaar, Sociaaldemocraat, schepen)

“Er zijn geen vaste uren aan verbonden. Ze kunnen altijd bij je aankloppen. Het gaat door in het weekend en 's avonds. De mensen vinden u wel en denken niet na of het wel een gepast moment is. De grens is bijna niet te trekken.” (M, 3 kinderen, jongste kind 3 jaar, Sociaaldemocraat, schepen)

Conclusie

Dit artikel ging op zoek naar de privékant van lokale politieke mandaten en stelde meer bepaald de vraag hoe lokale politici hun politiek mandaat, werk en privéleven combineren. De resultaten geven aan dat de politieke sfeer een dominante sfeer is, die veel druk uitoefent. Haar grenzen blijken duidelijk sterker dan die van de twee andere sferen.

De werksfeer blijkt niet zo moeilijk te verzoenen met de politieke sfeer. De verwachtingen in beide sferen zijn meer gelijkaardig, maar vooral belangrijk is het feit dat er heel wat mogelijkheden bestaan om het werk terug te schroeven of anders te

organiseren tijdens een politiek mandaat. Hierbij dient uiteraard opgemerkt dat dit niet voor alle beroepenvelden even gemakkelijk is, wat wellicht mee verklaart waarom bepaalde professionele achtergronden minder terug te vinden zijn bij politici. Naast deze inperking van de werksfeer, bedienen lokale politici zich nog van andere strategieën om die twee levenssferen op elkaar af te stemmen. Vooral goede communicatie met de werkgever is in deze belangrijk.

De combinatie van de politieke met de gezinssfeer is een ander paar mouwen. Een gezin kan niet gemakkelijk on hold geplaatst worden. In veel gevallen is het aanwezig op het moment waarop actoren een lokaal mandaat opnemen, of staat het alleszins in de steigers. Lokale politici zetten hier voor een stuk dezelfde strategieën in om incongruentie tussen de levenssferen te vermijden. Naast communicatie met de gezinsleden proberen lokale politici keuzes te maken tussen politieke activiteiten om tegemoet te komen aan verwachtingen van de levenssferen. Ook blokkeren ze tijdsperiodes voor gezinsmomenten om de onevenwichtige tijdsinvestering tegenover de andere sferen te compenseren. Ze proberen de gezinssfeer verder af te schermen door een zekere mate van segmentatie tussen de sferen te bekomen. Ten slotte perken ze sferen in wat eerder toepasbaar is in de sferen met flexibele grenzen, zoals de reeds vermelde werksfeer, maar ook in de gezinssfeer.

Dit laatste is belangrijk vanuit een genderperspectief. We zien hier een duidelijk verschil tussen mannelijke en vrouwelijke politici. De gezinssfeer wordt volgens de data vaak ingeperkt door het uitbesteden van huishoudelijk werk en zorgtaken. Hierbij konden we verschillen onderscheiden op basis van geslacht, waarbij mannen het grootste deel kunnen overlaten aan hun partner, meestal vrouwen, terwijl de vrouwelijke politici de beherende functie in het huishouden minder (kunnen) overdragen aan hun partner. In relaties waarbij een mannelijke partner het lokaal mandaat opneemt, worden traditionele genderrollen sterk ondersteund. In relaties waarbij de vrouwelijke partner de politieke functie opneemt, kan de vrouw vaker een beroep doen op de hulp van haar partner en verkrijgt ze een meer gelijke invulling van de verdeling van taken. Toch blijft de vrouw ook in deze situatie vaak de manager van het huishouden. Het traditionele rollenpatroon is één van de oorzaken voor de lagere instroom van vrouwen in de politiek. Onze bevindingen geven aan dat dit rollenpatroon ook blijft doorwerken bij die vrouwen die wel de politieke arena betreden.

We kunnen dus concluderen dat een lokaal politiek mandaat implicaties heeft voor werk en privéleven, en dat er vooral in het laatste geval verschillen bestaan tussen vrouwelijke en mannelijke politici. Ook al zijn deze bevindingen op zich niet verbazingwekkend, toch hebben ze een aantal belangrijke bredere implicaties. In tijden waarin de combinatie werk en gezin hoog op de politieke agenda staat, evenals vragen naar de mate waarin politici politieke mandaten al dan niet mogen cumuleren, of we als samenleving beroeps politici wensen, is de in dit artikel beschreven context waarbinnen lokale politici opereren relevant. Het kan een aanzet zijn om erover na te denken hoe verlofstelsels nog beter op de politiek toegepast kunnen worden opdat burgers uit een breder gamma maatschappelijke sectoren dan nu het geval is de stap naar de politiek kunnen zetten; hoe lokale politieke mandaten die niet gecumuleerd

worden met andere politieke mandaten gefinancierd horen te worden opdat zij over voldoende tijd beschikken om hun politiek werk naar behoren te doen zonder dat hun privéleven eronder lijdt; en hoe we maatregelen ter bevordering van de combinatie werk en gezin beter naar de politiek kunnen vertalen opdat de verschillen tussen vrouwen en mannen verder weggewerkt worden. De literatuur is het eens over het belang van inclusieve politieke representatie en participatie. Indien burgers met verschillende achtergronden en diverse levenservaring politiek actief zijn vergroot het gamma perspectieven van waaruit naar politieke problemen gekeken en naar een oplossing gezocht wordt (Dovi 2007; Mansbridge, 2003). Dit is zeker relevant op lokaal politiek niveau, waar beleid ontwikkeld wordt dat dicht bij de burger en diens leefwereld staat. Als we het principe van een representatieve democratie koesteren moeten we oog hebben voor de prijs die actoren betalen om een dergelijk engagement aan te gaan.

Tabel 2. Verdeling van strategieën naar achtergrondkenmerken (% vermeld binnen elk kenmerk).

	1. Communicatie	2. Erkennen prioriteiten	3. Gezinstijd blokkeren	4. Inperken van sferen	5. Segmentatie
Geslacht					
Man	17%	42%	27%	15%	11%
Vrouw	16%	34%	20%	17%	6%
Arbeidsmarktstatus					
Werkend	19%	43%	29%	17%	9%
Niet werkend	36%	96%	44%	44%	36%
Gezinssituatie					
Getrouwd	18%	42%	25%	17%	10%
Wettelijk samenwonend	33%	42%	42%	17%	8%
Feitelijk samenwonend	15%	40%	35%	15%	10%
Alleenstaand (inwonend bij ouders)	5%	37%	11%	0%	5%
Alleenstaand (zelfstandig wonend)	13%	29%	16%	16%	11%
Andere gezinssituatie	17%	17%	17%	17%	17%
Aantal kinderen					
0	16%	37%	27%	11%	8%
1	12%	52%	32%	28%	16%
2	18%	47%	28%	20%	10%
3+	22%	30%	26%	16%	13%

Bibliografie

- Ackaert, J., Reynaert, H. & Van Aelst, P. (Eds.) (2007). Themanummer Gemeenteraadsverkiezingen 2006. De dorpstraat heraanlegd. *Res Publica*, 49(1), 1-227.
- Briggs, J. (2000). 'What's in it for women?' The motivations, expectations and experiences of female local councillors in Montreal, Canada, and Hull, England. *Local Government Studies*, 26(4), 71-84.
- Buelens, J., Rihoux, B. & Deschouwer, K. (Eds.) (2008). *Tussen kiezer en hoofdkwartier. De lokale partijafdelingen en de gemeenteraadsverkiezingen van 2006*. Brussels: VUBpress.
- Carroll, S. & Sanbonmatsu, K. (2010). *Entering the Mayor's Office: Women's Decisions to Run for Municipal Office*. Paper delivered at the Annual Meeting of the Midwest Political Science Association, Chicago, 22-25/4/2010.
- Beach, B. (1989). *Integrating Work and Family Life*. New York: State University of New York Press.
- Burke, R.J. (1988). Some antecedents and consequences of work-family conflict. *Journal of Social Behavior and Personality*, 3(4), 287-302.
- Campbell, R. & Childs, S. (2014). Parents in Parliament: 'Where's Mum?'. *Political Quarterly*, 85(4), 487-492.
- Celis, K., Erzeel, S. & Meier, P. (2013). Twintig jaar quota en wat nu? Een empirische reflectie op de tijdelijkheid van genderquota in de lokale politiek. In Deschouwer, K., Verthé, T., & Rihoux, B. (Eds.), *Op zoek naar de kiezers. Lokale partijafdelingen en de gemeenteraadsverkiezingen van oktober 2012*. Brussels: Academic and Scientific Publishers, 123-145.
- Childs, S. & Lovenduski, J. (2013). Political Representation. In G. Waylen, K. Celis, J. Kantola, & L.S. Weldon (Eds.). *The Oxford Handbook of Gender and Politics* (pp. 489-513). Oxford: Oxford University Press.
- Clark, S.C. (2000). Work/family border theory: A new theory of work/family balance. *Human Relations*, 53(6), 747-770.
- Deschouwer, K., Verthé, T. & Rihoux, B. (Eds.) (2013). *Op zoek naar de kiezers. Lokale partijafdelingen en de gemeenteraadsverkiezingen van oktober 2012*. Brussels: Academic and Scientific Publishers.
- Dovi, S. (2007). *The Good Representative*. Malden, MA: Blackwell.
- Glorieux, I., Minnen, J., van Tienoven, T.P., Deyaert, J. & Mészáros, E. (2015). De (on)evenwichtige verdeling van arbeids- en gezinstaken tussen mannen en vrouwen. Evolutie en stand van zaken. In L. Vanderleyden & M. Callens (Eds.). *Arbeid en Gezin: een paar apart* (pp. 45-65). Brussel: Studiedienst Vlaamse Regering.
- Greenhaus, J.H. & Beutell, N.J. (1985). Sources of conflict between work and family roles. *Academy of Management Review*, 10(1), 76-88.
- Hall, D.T. & Richter, J. (1988). Balancing work life and home life: What can organizations do to help? *Academy of Management Executive*, 2(3), 213-219.
- Hammer, L. & Thompson, C. (2003). *Work-family role conflict, a Sloan Work and Family encyclopedia entry*. Chestnut Hill: Boston College.
- Haworth, J. & Lewis, S. (2005). Work, leisure and well-being. *British Journal of Guidance & Counselling*, 33(1), 67-79.
- Johansson, V. (2006). Gendered Roads to Mayorship in Different Welfare States. In Bäck, H., Heinelt, H., & Magnier, A. (Eds.), *The European Mayor. Political Leaders in the Changing Context of Local Democracy*. Wiesbaden: Verlag für Sozialwissenschaften, 99-120.
- Kay, T. (1998). Having it all or doing it all? The construction of women's lifestyles in time-crunched households. *Loisir & Societe-Society and Leisure*, 21(2), 435-454.

- Krook, M.L. & O'Brien, D.Z. (2012). All the President's Men? The Appointment of Female Cabinet Ministers Worldwide. *Journal of Politics*, 74(3), 840-855. doi: 10.1017/s0022381612000382
- Lewin, K. (1936). *Principles of topological psychology*. Eastford, CT: Martino Fine Books.
- Mansbridge, J. (2003). Rethinking representation. *American Political Science Review*, 97(4), 515-528.
- Mortelmans, D. (2013). *Handboek Kwalitatieve Onderzoeksmethoden*. Leuven: Acco.
- Nippert-Eng, C. (1996). *Home and Work: Negotiating Boundries through Everyday Life*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Norris, P. & Lovenduski, J. (1995). *Political Recruitment: Gender, Race and Class in the British Parliament*. New York: Cambridge University Press.
- Paxton, P., Kunovich, S. & Hughes, M. M. (2007). Gender in Politics. *Annual Review of Sociology*, 33(1), 263-284.
- Pini, B. & McDonald, P. (Eds.) (2011). *Women and Representation in Local Government. International Case Studies*. Abingdon: Routledge.
- Piotrkowski, C.S. (1978). *Work and the family system: A naturalistic study of working-class and lower-middle-class families*. New York: Free Press.
- Rychlak, J.F. (1981). *Personality and Psychotherapy: A theory-construction approach*. Boston: Houghton Mifflin.
- Seierstad, C. & Kirton, G. (2015). Having it all? Women in High Commitment Careers and Work-Life Balance in Norway. *Gender, Work and Organization*, 22(4), 390-404.
- Silberman, R. (2015). Gender Roles, Work-Life Balance, and Running for Office. *Quarterly Journal of Political Science*, 10(2), 123-153.
- Stebbins, R.A. (2004). Serious leisure, volunteerism and quality of life. In J.T. Haworth & A.J. Veal (Eds.). *Work and Leisure* (pp. 200-2012). London: Routledge.
- Tremblay, M. (Ed.) (2012). *Women and Legislative Representation: Electoral systems, political parties and sex quotas*. 2nd revised edition. New York: Palgrave Macmillan.

Abstract

This article studies how local politicians combine work and family with their political activity. Local political office is often not a fulltime function and requires the combination with another professional activity. In combination with a family, local politicians combine three life spheres. The data consists of 259 in-depth interviews with local Flemish politicians conducted in 2013. They show the predominance of the political sphere, and which is more difficult to combine with family responsibilities than with another professional activity. Local politicians develop a number of strategies to manage the combination of the different spheres, like downsizing work and family duties, but also segmenting the different spheres so as to have politics not spill over into family life and blocking time for the latter. Finally, a gender pattern emerges from the data. Women local politicians find it harder to downsize family duties than their male colleagues, who leave the management of and care for the family sphere to their partner.

Keywords

reconciliation work and family, local politics, gender, Belgium